

Allvarlig kritik mot Socialnämnden i Mariestads kommun för att ha placerat en flicka hos hennes morföräldrar och sedan överlåtit ansvaret för henne på dem, trots att det stått klart för nämnden att flickan hade ett vårdbehov och att morföräldrarna inte kunde ha henne placerad hos sig

Beslutet i korthet: Den 13 februari 2019 inledde socialtjänsten en utredning om barnet BB med anledning av att socialnämnden mottagit en orosanmälan från polisen om förhållandena hemma hos hennes mamma, AA. Samma dag placerades BB av socialnämnden hos hennes morföräldrar med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen. Anledningen till placeringen var att BB skulle skyddas från att hamna i missbruksmiljöer. Den 20 februari 2019 meddelade BB:s mormor att hon inte fått tjänstledigt och att hon och hennes man inte kunde ha BB fortsatt placerad hos sig. Nämnden lade den 22 februari 2019 fram en överenskommelse som innebar att AA tillsammans med BB skulle bo hos morföräldrarna. De skulle enligt överenskommelsen bl.a. ständigt kontrollera var AA och BB befann sig och de skulle även ha BB hos sig när de var lediga.

I beslutet konstaterar JO att överenskommelsen innebar att BB var fortsatt placerad av nämnden hos morföräldrarna och att den därför ansvarade för att BB fick god vård. JO är kritisk till att det inte fattades ett beslut om placeringen och framhåller att den omständigheten ledde till en osäkerhet för alla inblandade om vem som ansvarade för vad under placeringen. Vid tiden för överenskommelsen hade BB:s föräldrar gemensam vårdnad om henne, men nämnden hämtade trots detta inte in faderns samtycke till placeringen, vilket nämnden också får kritik för.

JO påpekar vidare att nämnden inte tagit sitt ansvar för BB under den tid som hon var placerad utanför det egna hemmet. I stället överlät nämnden ansvaret för henne på morföräldrarna, trots att de påtalat att de inte hade möjlighet att ta det ansvaret. Nämnden kände till den svåra situation som AA befann sig i, och det är därför särskilt allvarligt att nämnden då inte tog sitt ansvar för BB. Enligt JO:s mening ligger det nära till hands att se överenskommelsen som ett försök från nämndens sida att avtala bort sitt lagstadgade ansvar för BB. JO slår fast att något sådant inte får förekomma och att en socialnämnd aldrig kan fransäga sig ansvaret för ett placerat barn.

I beslutet uttalar JO allvarlig kritik mot socialnämnden för de omfattande brister som kommit fram i ärendet.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på socialtjänsten i Mariestads kommun och uppgav i huvudsak följande: När hennes dotter BB föddes i augusti 2018 inledde socialtjänsten en utredning. Socialtjänsten hade dessförinnan fått in en orosanmälan på grund av hennes missbruk. Socialtjänsten placerade sedan BB hos AA:s föräldrar. Först placerades BB där i en vecka, men sedan fortsatte placeringen. Morföräldrarna fick aldrig någon ersättning av kommunen under placeringen, och de fick inte heller någon hjälp av socialtjänsten. Socialtjänsten följde heller aldrig upp placeringen. AA och morföräldrarna fick däremot en hel del förhållningsorder från socialtjänsten som de var tvungna att följa. Ingen från socialtjänsten hörde av sig för att höra hur BB mårde.

Till anmälan fogade AA en handling daterad den 4 mars 2019 med rubriken Överenskommelse, skriven på Mariestads kommuns brevpapper. I handlingen finns en rad för AA:s namnteckning. Av handlingen framgår bl.a. följande:

- BB och AA sover hos mormor och morfar i Vårsås varje natt. Inget undantag.
- AA lämnar drogtester i Mariestad måndag och fredag på VuP. AA får inte vara positiv på annat än vad läkare ordinerat. Inget undantag.
- AA har kontakt med behandlare CC efter planering.
- AA ska följa planeringen på beroendecentrum.
- Vid de tillfällen som DD och EE [*BB:s mormor och morfar, JO:s anm.*] arbetar ska BB följa med AA till VuP genom att åka buss till Mariestad. CC möter upp AA och BB vid bussen och kör dem sedan till busshållplatsen. Sms kontakt sker därefter mellan CC och DD och EE. Inget undantag om att stanna i Mariestad de dagar som BB är med.
- Vid de tillfällen som BB har BVC besök eller besök på sjukhus alt. myndigheter för AA är det inget undantag om att stanna i Mariestad de dagar som BB är med. Någon i nätverket ska veta var de befinner sig.
- Vid de tillfällen som DD och EE är lediga ska BB vara kvar hos dem när AA åker in till Mariestad och tar drogtester.
- AA ska aldrig vistas i missbruksmiljöer. AA ska alltid uppge till sina föräldrar vem hon vistas med när de inte är i DD:s och EE:s hus i Vårsås [...]

Detta är socialtjänstens lägsta krav utifrån den livsmiljö som BB har varit exponerad för.

Om överenskommelsen inte hålls ska samtliga inblandade ta kontakt med socialsekreterare alt. socialjour för att göra en ny skyddsbedömning då BB:s skydd inte längre kan garanteras. Socialtjänsten kommer då föreslå en familjehemsplacering till BB.

Överenskommelsen följs upp minst en gång i månaden.

Utredning

Efter att ha tagit del av vissa handlingar från socialtjänsten begärde JO att Socialnämnden i Mariestads kommun skulle yttra sig över AA:s anmälan.

Nämnden uppgav i ett remissvar i huvudsak följande:

Efter inkommen orosanmälan från polismyndigheten 190208 framkom att polis varit hemma hos mamma AA och BB för en husrannsakan. Vid tillfälle befann sig en av för polisen känd kriminell missbrukare i hemmet. Enligt polis spelades hög musik och lägenheten var rökfylld, BB lämnades vid ett tillfälle i missbrukarens famn. Det bedömdes av socialtjänsten vara en olämplig miljö för ett spädbarn att vistas i och stor risk för henne att fara illa i den livsmiljön. BB jourplacerades enligt 4 kap. 1 § SoL hos sina morföräldrar i närliggande kommun. BB var placerad utanför hemmet i 8 dagar, utifrån att det fanns risker i hemmiljön. Under tiden för placeringen fick mormor omkostnadsersättning samt ersättning för förlorad arbetsinkomst. Morfar har fått information om att lämna in arbetsintyg för förlorad arbetsinkomst. Morföräldrar uppgav under placeringstillfället att de inte hade möjlighet att agera jourfamilj för BB. Överenskommelse gjordes därefter med mamma och morföräldrar att mamma och BB skulle bo tillsammans med morföräldrarna och att de skulle sova hos dem varje natt under en 6 månaders period. Jourplaceringen avslutades därefter då skyddet bedömdes vara säkerställt för BB. Därefter har ingen ersättning tilldelats morföräldrar då detta är en lösning inom nätverket.

Under tiden som mamma och BB bodde hos morföräldrar skulle de beviljade insatserna i Mariestads kommun fortgå från socialtjänst, VUP samt att mamma skulle meddela sitt nätverk om var mamma och BB befann sig om dagarna. Detta var lägsta krav för att socialtjänsten skulle kunna säkerställa skyddet för BB under tiden som mamma och BB bodde tillsammans med morföräldrarna i närliggande kommun. Utifrån att mamma tidigare varit positiv på amfetamin vid ett tillfälle samt uteblivit vid flera inplanerade drogtestar och med anledning att hon själv önskade medicin utifrån sin ADHD lämnades drogtestar 2 tillfällen i veckan, dessa togs av VUP i Mariestad. Att flytta tillbaka till lägenheten var under den tiden inte lämpligt eftersom mamma behövde uppvisa förändring innan hon åter gick tillbaka med BB till sin lägenhet. Under tiden som mamma och BB bodde hos morföräldrarna beviljade socialtjänsten busskort till mamma för att hon skulle kunna ta sig till och från de möten som fanns inplanerade.

Socialtjänsten har vid upprepade tillfällen överlåtit BB:s skydd till nätverket, för att undvika eventuell tvångsvård. Att föräldrar upplevt att socialtjänsten vid upprepade tillfällen "hotat" med LVU är förståeligt, men det visar också att bedömning vid upprepade tillfällen gjorts att föräldrarna inte kunnat tillgodose BB:s behov av skydd och säkerhet. Att socialtjänsten ansökte om LVU berodde inte på att lägenheten var osäker, utan andra omständigheter. Det var oroligt runt mamma och BB:s livssituation där socialtjänsten ansåg att det var tveksamt om mamma kunde säkerställa BB:s trygghet trots att de bodde med BB:s morföräldrar. Sammantaget fick socialtjänsten styra SoL-vården i för stor utsträckning, trots att oro för BB:s situation från olika instanser och personer fortsatt att inkomma. Socialtjänsten kunde därav inte garantera BB:s skydd. Det ansågs inte förenat med rättssäkerhet att socialtjänsten styrde SoL-vården då mamma inte upplevde att hon har något annat val, varför socialtjänsten ansåg att förvaltningsrätten behövde besluta i frågan gällande vård enligt LVU. Förvaltningsrätten gav avslag på socialtjänstens ansökan 190520 och mamma samt BB flyttade kort därefter hem till lägenheten i Mariestad igen.

Pappa ville under tiden för utredningen inte ha någon kontakt på barn och ungdomsenheten. Det framkom även uppgifter att BB:s pappa har varit i aktivt missbruk och under den tiden bedömdes det olämpligt att pappa skulle vara tillsammans med BB. Pappa tog senare stöd och fick hjälp via socialtjänsten på vuxenheten och blev beviljad behandlingshem utifrån sitt missbruk.

AA fick tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Jag har tagit del av Förvaltningsrätten i Jönköpings dom i mål nr 1634-19 meddelad den 17 maj 2019.

Bedömning

Inriktningen på min granskning

Jag har i ärendet valt att rikta in min granskning på frågan om nämndens överenskommelse med AA och dess rättsliga betydelse för nämndens ansvar för BB. Jag kommer även att kommentera nämndens ansvar för frågan om ersättning till BB:s morföräldrar.

Rättsliga utgångspunkter

Ett barns vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Om barnet har två vårdnadshavare ska de utöva bestämmanderätten tillsammans (6 kap. 11 och 13 §§ föräldrabalken). Ett barns vårdnadshavare är alltså i egenskap av ställföreträdare för ett barn alltid part i ärenden som rör barnet. Har ett barns föräldrar gemensam vårdnad är båda föräldrarna parter i ärenden som rör barnet, även om de inte bor tillsammans.

Barn kan under vissa förutsättningar ges vård utan vårdnadshavares samtycke med stöd av bestämmelserna i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Nämnden ska i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet (5 kap. 1 § SoL).

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan, eller på något annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden (11 kap. 1 § SoL). En socialnämnd har ett långtgående utredningsansvar när det gäller barn som kan vara i behov av skydd och stöd, och sådana utredningar bör ha högsta prioritet inom socialtjänsten (se prop. 1996/97:124 s. 110 och prop. 2012/13:10 s. 55). Syftet med utredningen är att nämnden ska klarlägga barnets situation och behov samt föreslå insatser för att tillgodose behoven (se prop. 2012/13:10 s. 64). När det gäller barnets boende ska socialnämnden utreda vilken boendeform som passar bäst för att tillgodose barnets behov.

Enligt 6 kap. 1 § SoL ska socialnämnden se till att den som behöver vård eller behöver bo i ett annat hem än det egna tas emot i t.ex. ett familjehem. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande (1 kap. 2 § SoL).

När nämnden ska placera ett barn ska den enligt 6 kap. 5 § SoL i första hand överväga om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Barnets bästa ska dock alltid vara utgångspunkten när nämnden bestämmer om en placering.

Med hänsyn till barnets bästa kan en socialnämnd i vissa fall akut behöva placera ett barn utanför det egna hemmet för en kortare period, och barnet kan då placeras tillfälligt i en familj. Ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran kallas jourhem (6 kap. 6 § tredje stycket SoL). Jourhem är alltså utredda och godkända hem som står redo att ta emot barn, i avvaktan på att barnet ska kunna flytta tillbaka till vårdnadshavarna eller i väntan på en mer varaktig lösning (se prop. 2006/07:129 s. 60 f.). Enskilda hem i barnets nätverk som tar emot ett och samma barn för en eller flera kortare perioder omfattas inte av bestämmelserna om jourhem.

Utöver att barn placeras i jourhem förekommer det även att socialnämnden akut placerar ett barn för en kortare tid hos en anhörig eller annan närstående. Dessa placeringar kallas ibland nätverks- eller anhörigplaceringar. Sådana tillfälliga placeringar i barnets nätverk omfattas varken av reglerna om familjehem eller jourhem i SoL. När bestämmelserna om jourhem infördes i SoL underströk dock regeringen vikten av att även ett tillfälligt hem är lämpligt för barnet att vistas i (se a. prop. s. 61). Socialnämnden ansvarar alltså för att även tillfälliga hem är lämpliga för det enskilda barnet. När ett barn placeras tillfälligt hos en anhörig eller annan närstående sker placeringen med stöd av 4 kap. 1 § SoL, och placeringen kräver alltså samtycke från barnets vårdnadshavare. Om barnet är över 15 år krävs även att barnet samtycker till placeringen (11 kap. 10 § andra stycket SoL).

Utöver sådana placeringar som en socialnämnd beslutar om förekommer det att vårdnadshavarna placerar ett barn i en familj. En sådan placering brukar kallas för privatplacering. I de fallen är det alltså inte nämnden som beslutar om placeringen, men för att barnet ska få bo i den familj som vårdnadshavaren vill krävs i dessa fall att nämnden lämnar ett medgivande till boendet (6 kap. 6 § första stycket SoL). En privatplacering är alltså inte en placering i egentlig mening, och det brukar därför inte betalas ut någon ersättning till hemmet från socialnämnden i de fallen.

Utredningen i ärendet

Socialtjänsten inledde den 14 augusti 2018 en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL om BB mot bakgrund av att myndigheten fått in uppgifter om att AA hade problem med missbruk och att hon även missbrukat under graviditeten. Under utredningen kom flera orosanmälningar in till socialtjänsten om att BB:s föräldrar hade problem med missbruk. Under utredningen lämnade AA ett positivt drogtest. Den 8 januari 2019 avslutades utredningen med beslut om insats i form av familjebehandling enligt 4 kap. 1 § SoL.

Den 13 februari 2019 inledde socialtjänsten på nytt en utredning om BB med anledning av att nämnden mottagit en orosanmälan från polisen om förhållandena i AA:s hem. Polisen gjorde bedömningen att det inte var en lämplig miljö för ett litet barn. Samma dag som utredningen inleddes placerades BB hos sina morföräldrar med stöd av 4 kap. 1 § SoL.

Vid ett möte den 18 februari 2019 uppgav AA att hon ville att BB skulle flytta hem till henne igen. Handläggaren informerade om att socialtjänstens bedömning var att BB behövde vara placerad i sex månader och att socialtjänsten skulle vara tvungen att ansöka om vård av BB med stöd av LVU om AA återkallade sitt samtycke till placeringen och tog BB med sig hem. Av anteckningen från mötet framgår vidare att AA var oense med handläggarna i vissa frågor och att hon menade att hon fått bort alla missbrukare ur sitt liv. AA föreslog en ”mamma–barn-placering”, vilket en enhetschef godtog under förutsättning att AA lämnade negativa drogtester under en period om sex månader. BB:s mormor DD deltog under en del av mötet och uppgav bl.a. att hon måste undersöka om hon kunde vara tjänstledig för att kunna ha BB placerad hos sig. DD uppgav även att hon skulle genomgå en operation, och att det även av den anledningen inte var helt klart om hon och hennes man kunde ta hand om BB.

Den 20 februari 2019 uppgav DD att BB inte kunde vara placerad hos dem då hon inte fick tjänstledigt och snart skulle genomgå en operation. Det antecknades att en förste socialsekreterare gjorde bedömningen att AA och BB kunde bo hos morföräldrarna. I journalen noterades även bl.a.: ”Det kommer inte vara en placering, men vi får göra en trygghetsplan”, samt att AA under sex månader behövde visa att ”det är lugnt” innan hon och BB kunde flytta hem igen.

Samma dag bad DD socialtjänsten om ersättning för t.ex. blöjor under den tid som BB bott hos henne och hennes man. Myndigheten betalade ut viss ersättning till dem.

Den 22 februari 2019 avslutades placeringen av BB hos morföräldrarna. Samma dag höll socialtjänsten ett möte där bl.a. AA, morföräldrarna och två socialsekreterare deltog. Socialsekreterarna informerade om en ”säkerhetsplanering som behöver upprättas utifrån BB:s skydd”. I en journalanteckning från mötet finns en överenskommelse nedtecknad med följande innehåll:

Överenskommelse

BB och mamma sover hos mormor och morfar i Värsås varje natt. Inget undantag.

Mamma lämnar drogtester i Mariestad måndag och fredag på VuP, inget undantag.

Vid de tillfällen som mormor och morfar arbetar ska BB följa med mamma på de inplanerade drogtester på VuP genom att åka buss till Mariestad. CC möter upp mamma och BB vid bussen och kör dem sedan till busshållplatsen efter

drogtestet igen. Sms kontakt sker därefter mellan CC och morföräldrarna. Inget undantag om att stanna i Mariestad de dagar som BB är med.

Vid de tillfällen som mormor och morfar är lediga ska BB vara kvar hos dem när mamma åker in till Mariestad och tar drogtester. Mamma ska aldrig vistas i missbruksmiljöer. Mamma ska alltid uppge till sina föräldrar vem hon vistas med när de inte är i morföräldrarnas hus i Vårsås, ex med sin kusin.

Detta är socialtjänstens lägsta krav utifrån den livsmiljö som BB har varit exponerad för.

Om överenskommelse inte hålls ska samtliga inblandade ta kontakt med socialsekreterare alt. socialjour för att göra en ny skyddsbedömning då BB:s skydd inte längre kan garanteras. Socialtjänsten kommer då föreslå en familjehemsplacering till BB.

Uppföljning sker via telefon med AA, morföräldrar och CC.

Den 25 februari 2019 ringde AA till socialtjänsten och uppgav att hon kommer att ta med sig BB dit hon vill samt att hon och BB:s far planerade att åka till Finland. En socialsekreterare förklarade att AA inte kunde ta med sig BB till Finland eftersom det skulle bryta mot överenskommelsen. Då avslutade AA telefonsamtalet.

Den 4 mars 2019 hölls ett s.k. nätverksmöte och överenskommelsen gick igenom på nytt. AA förklarade att hon inte ville skriva under den utan att först ha pratat med sin advokat. Samma dag skickades en reviderad överenskommelse till AA.

Utredningen om BB, som inleddes den 13 februari 2019, avslutades den 2 april 2019 med förslag om att nämnden skulle ansöka om vård av henne med stöd av 2 § LVU. I en dom den 17 maj 2019 avslag Förvaltningsrätten i Jönköping nämndens ansökan.

Den 20 maj 2019 samtalade handläggarna med bl.a. AA om domen. Hon uppgav då att hon och BB inom kort skulle flytta hem till hennes lägenhet igen.

Överenskommelsen utgjorde inte en s.k. privatplacering

Frågan i ärendet är vilken betydelse överenskommelsen mellan nämnden och AA haft och vad den egentligen innebar för nämndens ansvar för BB. Till att börja med kan jag konstatera att villkoret i överenskommelsen om att BB och AA skulle tillbringa varje natt hos morföräldrarna i praktiken innebar att BB och AA bodde hos dem. Även nämnden har i sitt remissvar konstaterat att AA och BB skulle bo tillsammans med morföräldrarna.

Enligt nämnden var det fråga om ”en lösning inom nätverket”. Exakt hur nämnden ser på överenskommelsen framgår inte av remissvaret. Så mycket är dock klart att nämnden i och med överenskommelsen ansåg att AA:s föräldrar inte längre hade rätt till någon ersättning för BB. Nämnden verkar således ha haft uppfattningen att det var fråga om en s.k. privatplacering, alltså en överenskommelse mellan AA och morföräldrarna om att hon och BB skulle bo hos dem.

Som jag nämnt är en privatplacering en överenskommelse mellan ett barns vårdnadshavare och ett visst hem, och en sådan placering kräver att socialnämnden lämnat ett medgivande enligt 6 kap. 6 § första stycket SoL. Enligt andra stycket samma paragraf får socialnämnden inte lämna ett medgivande utan att förhållandena i det enskilda hemmet är utredda av nämnden. Nämnden måste alltså innan den lämnar sitt medgivande till en privatplacering genomföra en s.k. medgivandeutredning. Hur omfattande en sådan utredning behöver vara är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Om det under en medgivandeutredning framkommer att barnet har behov av vård i form av en familjehemsplacering saknas förutsättningar för en privatplacering (prop. 2012/13:10 s. 86). Vid en privatplacering förutsätts alltså att barnet inte har något vårdbehov.

Jag kan konstatera att det i BB:s ärende helt saknas uppgifter om att nämnden skulle ha gett sitt medgivande till en placering hos morföräldrarna eller genomfört en medgivandeutredning. Av underlaget framgår i stället att överenskommelsen om att AA och BB skulle bo hos morföräldrarna kom till på nämndens initiativ. Nämnden kände även till att både BB och AA hade ett vårdbehov. Som jag nämnt bestämmer föräldrar tillsammans om barnets förhållanden om de har gemensam vårdnad. Vid tillfället för överenskommelsen hade BB:s föräldrar gemensam vårdnad om henne, men det finns inte några uppgifter i ärendet om att BB:s far var delaktig i överenskommelsen. Jag kan mot den bakgrunden konstatera att det i detta fall alltså inte varit fråga om en privatplacering.

Överenskommelsen innebar att BB var fortsatt placerad av nämnden hos DD och EE

När nämnden den 13 februari 2019 beslutade att placera BB hos morföräldrarna angavs att det gjordes för att säkerställa att hon bl.a. var skyddad ”från att exponeras i missbruksmiljöer”. Som nämnts stod det redan den 20 februari 2019 klart för nämnden att DD inte fick tjänstledigt och att BB därför inte kunde vara fortsatt placerad hos morföräldrarna. I det läget lade nämnden den 22 februari 2019 fram den aktuella överenskommelsen och BB kom att bo kvar hos morföräldrarna. De förhållanden som föranledde placeringen synes vid denna tidpunkt ha varit oförändrade. Det är därför förvånande att nämnden i detta skede inte vidtog någon annan åtgärd eller föreslog en placering i ett annat hem än morföräldrarnas för att säkerställa att BB fick det skydd och den vård som hon var i behov av.

Överenskommelsen kom till på initiativ av socialnämnden och syftade bl.a. till att säkerställa att BB skyddades. Jag kan inte dra någon annan slutsats av det än att det i praktiken var fråga om att nämnden genom överenskommelsen placerade BB på nytt hos morföräldrarna. När ett barn, som i fallet med BB, placeras tillfälligt i en familj som barnet känner väl sedan tidigare, hos en anhörig eller annan närstående till barnet, är det fråga om en placering utanför det egna hemmet med stöd av 4 kap. 1 § SoL. En sådan placering ska komma

till uttryck i ett beslut. Något sådant beslut fattades inte om BB. Detta ledde till en osäkerhet för alla inblandade om vem som ansvarade för vad under den period som BB kom att bo hos sina morföräldrar, och detta har påverkat BB, AA och morföräldrarna negativt. Jag ser allvarligt på detta.

Jag är mycket kritisk till nämndens agerande i denna del och att BB fortsatt var placerad hos morföräldrarna trots att det stod klart att BB inte kunde placeras hos dem. Såvitt kommit fram undersökte nämnden aldrig om morföräldrarnas hem var lämpligt för BB, och den placerade vidare BB utanför det egna hemmet utan att dessförinnan ha hämtat in båda vårdnadshavarnas samtycke till placeringen. För dessa brister ska nämnden kritiseras.

Nämnden hade ansvaret för BB under hela placeringen men överlät det på morföräldrarna

Eftersom överenskommelsen innebar att BB var fortsatt placerad av nämnden hos morföräldrarna ansvarade den enligt 6 kap. 1 § SoL för att hon fick god vård. I nämndens ansvar enligt bestämmelsen ingår att noga följa vården, vid behov medverka till att den enskilde får vård i annan form och efter vårdens avslutande ge den enskilde det stöd och den hjälp som han eller hon kan behöva. Detta ansvar gäller även vid en kortare placering.

Nämnden verkar dock inte ha förstått sitt ansvar för att se till att BB fick god vård och medger även i sitt remissvar att den överlät ansvaret för BB på morföräldrarna. Även om det naturligtvis är viktigt att involvera de som berörs av en placering utanför det egna hemmet får det inte gå så långt att nämnden försummar att ta sitt lagstadgade ansvar för barnet. Punkterna i överenskommelsen visar med tydlighet att nämnden överlät ansvaret för BB på morföräldrarna. Jag tänker främst på formuleringarna om att morföräldrarna hela tiden skulle kontrollera var AA och BB befann sig och att de skulle ha BB hos sig när de var lediga.

Det framgår vidare att nämnden under lång tid känt till den svåra situation som AA befann sig i. Att nämnden i ett sådant fall inte tog sitt ansvar för BB är särskilt allvarligt. Morföräldrarna fick ta det ansvar som vilade på nämnden. Nämndens agerande är minst sagt anmärkningsvärt.

Det ligger enligt min mening nära till hands att se den aktuella överenskommelsen som ett försök från nämndens sida att avtala bort sitt lagstadgade ansvar för BB. Något sådant får inte förekomma. Nämnden kan aldrig fransäga sig ansvaret för ett placerat barn. Jag noterar i sammanhanget att nämnden i sitt remissvar uppgett att socialtjänsten fick styra vården enligt SoL i för stor utsträckning. Det resonemanget visar med tydlighet att nämnden inte har förstått att den ansvarade för BB när hon befann sig hos morföräldrarna. Det är med viss förvåning jag konstaterar att nämnden inte ens i samband med sitt svar till JO insett det felaktiga i hanteringen. Nämnden har över huvud taget inte reflekterat över om den i och med överenskommelsen rent faktiskt placerade BB hos morföräldrarna.

Jag är mycket kritisk till att nämnden inte tog sitt ansvar för BB under den tid som hon var placerad hos morföräldrarna, och jag ser allvarligt på att nämnden i stället överlät ansvaret för BB på dem. Detta skedde trots att det stått helt klart för nämnden att både AA och BB hade ett vårdbehov och att morföräldrarna tydligt förklarat att BB inte kunde vara placerad hos dem. Detta gör nämndens agerande än mer klandervärt, och nämnden förtjänar kritik för detta.

Nämndens ansvar för frågan om ersättning under den tid som BB var placerad utanför det egna hemmet

Socialnämnden ansvarar enligt 6 kap. 1 § tredje stycket SoL för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. I förpliktelsen att tillhandahålla god vård ingår enligt praxis ett kostnadsansvar för nämnden (se t.ex. RÅ 1998 ref. 80 I och II, HFD 2013 ref. 17 och JO 2019/20 s. 486). Nämnden har alltså även vid kortare placeringar som inte kan anses stadigvarande ett ansvar för att lösa frågor om ersättning genom att träffa avtal med dem som nämnden placerat barnet hos. Detta ansvar gäller även när ett barn placeras av nämnden hos en nära anhörig.

Av utredningen i ärendet framgår att DD den 11 mars 2019 tog upp frågan om ersättning med socialtjänsten. En socialsekreterare informerade henne om att det var fråga om en nätverkslösning och att det inte var aktuellt med någon ersättning.

Som jag redogjort för ovan var det i BB:s fall fråga om att nämnden placerade henne hos morföräldrarna. De hade då rätt till ersättning. Nämndens information i fråga om ersättning var alltså felaktig. Till det kommer att nämnden inte hanterade frågan om ersättning till morföräldrarna under hela den tid som BB bodde hos dem. Nämnden förtjänar kritik för hanteringen i denna del.

Avslutande synpunkter

Jag är mycket kritisk till nämndens handläggning av BB:s ärende. Bristerna rör helt grundläggande frågor som t.ex. nämndens ansvar för placerade barn. Socialnämnden i Mariestads kommun förtjänar sammantaget allvarlig kritik för de omfattande brister som kommit fram i ärendet. Jag förutsätter att nämnden vidtar nödvändiga åtgärder för att förhindra att något liknande inträffar igen.

Ärendet avslutas.